

MERITA HYSAJ (ISARAJ)

**DISA TIPARE TË FJALIVE PYETËSE TË PAGJYMTYRËZUESHME
NË FJALITË NXITËSE NË GJUHËN ANGLEZE DHE GJEGJËSET E
TYRE NË GJUHËN SHQIPE (TAG QUESTIONS)¹**

Abstrakt

Ky punim trajton një krahasim ndërgjuhësor të tipareve të fjalive pyetëse të pagjymtyrëzueshme që ndjekin fjalitë nxitëse në gjuhën angleze me gjegjëset e tyre në gjuhën shqipe. Një karakteristikë e veçantë e strukturës së fjalive nxitëse në gjuhën angleze është “ngjitja” e fjalive pyetëse të pagjymtyrëzueshme në fund të tyre. Përdorimi kryesor i këtyre fjalive pyetëse të pagjymtyrëzueshme haset në fjalitë dëftore ku këto ndërtime kryejnë funksione të ndryshme nga ana e kumtimit si dyshim, dakortësi apo pritshmëri. Në fjalitë nxitëse ato përforcojnë, zgjerojnë e theksojnë më tepër modalitetin e nxitjes.

Fjalitë pyetëse të pagjymtyrëzueshme janë konstruktë të ndërtuara nga një folje modale *will, would, can, could* etj.+ *përemrin e vetës së dytë you*, në funksionin e kryefjalës, pra *folje modale + kryefjalë*. Struktura e fjalive pyetëse të pagjymtyrëzueshme me një folje modale dhe përemrin vetor *you* kryen dhe një funksion tjetër sintaksor, të shënimit të kryefjalës, e cila në fjalitë nxitëse përgjithësisht mungon. Në fjalitë gjegjëse të gjuhës shqipe nuk kemi struktura të tilla fundore, por vërejmë një pyetje fundore *po/jo*, me intonacion ngritës si dhe disa pjesëza që shprehin, dyshim, miratim, nxitje etj.

Semantika e përdorimit të fjalive pyetëse të pagjymtyrëzueshme është mjaft e gjerë. Faktorët kontekstualë ndikojnë në interpretimin dhe në përshtatjen e këtyre strukturave në fjalitë nxitëse në gjuhën shqipe, ku këto fjali pyetëse mungojnë.

Fjalë kyçe: *fjali nxitëse, fjali pyetëse të pagjymtyrëzueshme, gjuhë angleze, gjuhë shqipe, përshtatje.*

Një karakteristikë e veçantë e fjalive dëftore në gjuhën angleze është “ngjitja” në to e disa strukturave të emërtuara si fjali pyetëse të

---

¹ Duke iu referuar semantikës, qëllimit kumtues dhe funksionin që kryejnë, këto ndërtime apo struktura pyetëse, të cilat gjenden shpesh në fund të fjalive dëftore dhe nxitëse, i kemi emërtuar me termin fjali pyetëse të pagjymtyrëzueshme. Sipas mendimit tonë, ky term përfshin më mirë funksionet kryesore të *tag questions*. Funkcioni i përforcimit, theksimit dhe zgjerimit të kërkesës, urdhrin direktivës është i pranishëm në të gjitha aktet e ligjërimit ku artikullohet një thënie e caktuar me modalitetin e nxitjes.

pagjymtyrëzueshme të cilat shtojnë, përforcojnë dhe zgjerojnë kumtimin e thënies në këto fjali. Fjalitë pyetëse të pagjymtyrëzueshme përkufizohen si fjali a ndërtime pyetëse të shkurtra, të cilat dalin në fund të disa thënieve në ligjërim, madje edhe në ligjërimin e shkruar joformal². Funksionet e tyre në fjalitë dëftore janë të ndryshme në varësi të përmbajtjes semantike të fjalive. Dendurinë më të madhe të përdorimit ato e kanë në fjalitë dëftore, por këto ndërtime gjenden edhe në fjalitë nxitëse. Fjalitë pyetëse të pagjymtyrëzueshme dallohen jo vetëm nga ana semantike, qëllimi dhe funksioni i tyre, por edhe nga struktura dhe forma gramatikore. Këtë funksion e shpreh më mirë struktura e tyre gramatikore, e cila kushtëzohet nga përbërja e foljes-kallëzues, intonacioni i tyre i veçantë, prania e disa fjalëve leksikore etj.

Fjalitë pyetëse të pagjymtyrëzueshme në fjalitë dëftore. Kur kallëzuesi në fjalitë dëftore shprehet me një *folje ndihmëse + infinitivin e foljes*, kjo folje ndihmëse do të rimerret në strukturën e fjalive pyetëse të pagjymtyrëzueshme. Në rastin kur kjo folje ndihmëse mungon, struktura e tyre përfshin foljen ndihmëse *do (bëj)*. Forma e *fjalive pyetëse të pagjymtyrëzueshme* kushtëzohet nga përbërja e kallëzuesit të fjalisë kryesore (dëftore). Kur ky kallëzues në fjalinë dëftore është në formën mohore, atëherë kjo fjali do të ndiqet nga një strukturë pohore e fjalisë pyetëse të pagjymtyrëzueshme. Në rastin e kundërt ku fjalia dëftore është një fjali mohore, atëherë do të ndiqet nga një fjali pyetëse të pagjymtyrëzueshme pohore. Si rrjedhojë ka një polaritet të kundërt midis dy strukturave të fjalisë kryesore dhe fjalisë pyetëse që e ndjek atë. Vërejmë shembujt:

- 1a. The film *was 't* very good, *was it*?
- 1b. Filmi nuk ishte shumë i mirë, *ishte ai?* (përkthimi literal)
- 1c. Filmi nuk ishte shumë i mirë, *apo jo/ si thua?* (kuptimi)
- 2a. You *don 't* mean that I hide them, *do you?*
- *2b. Ti nuk do të thuash që unë i fsheh ato, *do të thuash?*
- 2c. *Mos* do të thuash që i fsheh unë?

Nga shembujt më lart del qartë kuptimi i fjalive pyetëse të pagjymtyrëzueshme dhe funksionet që ato kryejnë në fjalitë dëftore. Fjalitë pyetëse të pagjymtyrëzueshme janë përdorur për të shprehur dyshim, për të kërkuar konfirmim, shprehje interesi, opinionin, habi etj. Në fjalitë gjegjëse të gjuhës shqipe vërejmë se nuk kemi struktura të tilla në fjalitë dëftore të ndjekura nga një pyetje fundore, si në rastin e fjalive në gjuhën angleze. Në gjuhën shqipe si te 1c., vërejmë se strukturat gjegjëse dalin me një pyetjeje fundore *apo jo* etj., të kumtuara me një intonacion ngjithës. Në rastin e fjalisë 2a., folësi kërkon të marrë informacion dhe struktura *do you?* e përforcon më tej qëllimin e tij. Te fjalisë gjegjëse përdoret pjesëza mohuese *mos*. Kjo pjesëz

² M. Swan, *Practical English grammar*, Oxford University Press 2005, f. 469.

në këtë fjali ndërton një fjali pyetëse me të njëjtin funksion dhe kuptim, ashtu si përdoren fjalitë pyetëse të pagjymtyrëzueshme në gjuhën angleze.

Semantika e fjalive në të dyja gjuhët shpreh kërkesën për të marrë konfirmim apo informacion mbi diçka, e cila përfordhet dhe nxitet me anë të *fjalive pyetëse të pagjymtyrëzueshme don't you*. Në gjuhën angleze dhe në gjuhën shqipe kuptimi gjegjës shprehet me anë të pjesës së mohuese *mos*. Fjalitë pyetëse të pagjymtyrëzueshme në gjuhën angleze dhe gjegjëset e tyre në gjuhën shqipe kryejnë të njëjtin funksion. Në gjuhën shqipe këto fjali shpesh ndryshojnë nga pikëpamja strukturore duke marrë një pjesëz e cila mund të kumtojë dyshim apo interes mbi atë që shpreh fjalitë dëftore.

Në strukturën e *fjalive pyetëse të pagjymtyrëzueshme* të cilat ndjekin fjalitë nxitëse në gjuhën angleze, përveç foljes ndihmëse *do, to be* dhe *to have*, gjendet edhe kryefjala e shprehur me një përemër që përkon me kryefjalën e fjalitë kryesore dëftore. Në këtë parashtrim të shkurtër mbi fjalitë pyetëse të pagjymtyrëzueshme mëtojmë të vëmë në dukje karakteristikat dalluese të tyre në gjuhën angleze dhe për të përshtatur gjegjëset në gjuhën shqipe. Gjatë qasjes krahasuese të strukturës së fjalive nxitëse, jemi përqendruar te veçantitë e tyre në gjuhën angleze, për shkak të mungesës së një strukture identike të fjalive pyetëse të pagjymtyrëzueshme në gjuhën shqipe. Mëshuam si fillim analizën e fjalive pyetëse të pagjymtyrëzueshme në fjalitë dëftore në gjuhën angleze, sepse te fjalitë dëftore ato kanë dëndurinë më të madhe të përdorimit. Përcaktimi dhe analiza e dinamikës së tyre në fjalitë dëftore, na japin dorë më tej për të dalluar praninë e *fjalive pyetëse të pagjymtyrëzueshme* në fjalitë nxitëse në gjuhën angleze, në një vështrim krahasues me fjalitë respektive në gjuhën shqipe. Vërejmë shembujt:

3. She is strong, *isn't she?* (konfirmim apo informacion) –Ajo është e fortë, apo jo?

4. They won the lottery, *didn't they?* (dakortësi) –Ata fituan llotarinë, ë, apo jo, A nuk e fituan ata llotarinë?

5. My friend can't be that strict, *can he?* (dyshim apo pasiguri) –Shoqja ime *s'mund* të jetë kaq e rreptë? *Mund* të jetë shoqja ime kaq e rreptë? (në këtë rast është kthyer në një fjali pyetëse)

6. It doesn't bring about changes, *does it?* (Reference), –Kjo nuk sjell ndryshime, apo jo, si thua?

Nga shembujt më lart del qartë kuptimi i fjalive pyetëse të pagjymtyrëzueshme dhe funksionet që ato kryejnë në fjalitë dëftore. Fjalitë pyetëse të pagjymtyrëzueshme janë përdorur për të shprehur dyshim, për të kërkuar konfirmim, shprehje interesi, opinion, habi etj.

Fjalitë pyetëse të pagjymtyrëzueshme në fjalitë nxitëse. Përdorimi i fjalive pyetëse të pagjymtyrëzueshme në fjalitë nxitëse me të njëjtën strukturë si në fjalitë dëftore, është një specifikë e veçantë e gjuhës angleze. Vërejmë shembujt:

7. Tell me the truth *will you?* (Më trego të vërtetën, *mundesh, si thua...etj.?*)

8. Help your daughter clean up her mess, *will/can/could you?* (Ndihmoje vajzën të rregullojë rrëmujën, *mundesh, a do ta ndihmosh vajzën të ....?*)

9. Follow me, / *will you?* (Më ndiq, *mundesh / Do më ndjekësh mua / do vish me mua? etj.*)

Duke parë këto fjali nxitëse të ndjekura nga fjalitë pyetëse të pagjymtyrëzueshme dallojmë tiparet e mëposhtme:

a. Nga ana formale fjalia nxitëse kthehet në një fjali *pyetëse*.

b. Struktura e fjalive pyetëse të pagjymtyrëzueshme përmban një folje *ndihmëse* ose *modale* (*will, won't, can, can't, could, would* etj.) dhe kryefjalën e shprehur me përemrin vetor *you* (*ti/ju*).

c. Këto fjali pyetëse të pagjymtyrëzueshme kanë një *intonacion* të veçantë, me ngritje në pjesën dërrmuese të rasteve, duke u kushtëzuar nga semantika që mbart fjalia nxitëse, e ndjekur nga këto ndërtime. Në fjalinë 8 (tetë) intonacioni rritës përcakton semantikën e kësaj fjalie e kumtuar si një urdhër, kërkesë apo ftesë.

Për të bërë një analizë sa më të plotë dhe për të vënë në dukje dallimin mes përdorimit të fjalive pyetëse të pagjymtyrëzueshme në fjalitë dëftore dhe nxitëse në gjuhën angleze, është e nevojshme t'i trajtojmë këto fjali nga ana formale, semantike, pragmatike dhe stili i përdorimit. Një analizë e tillë e fjalive nxitëse na lehtëson në përshtatjen e tyre në gjuhën shqipe dhe gjetjen e fjalive nxitëse gjegjëse të ndjekura nga fjalitë pyetëse të pagjymtyrëzueshme.

Strukturat e fjalive pyetëse të pagjymtyrëzueshme. Struktura e fjalive pyetëse të pagjymtyrëzueshme ndërtohet nga një folje modale *will, would, can, could* etj. + *përemrin e vetës së dytë you*, në funksionin e kryefjalës, pra *folje modale + kryefjalë*. P.sh.

19a. *Read the letter, will you?*

19b. **Read the letter, will he?*

Kryefjala e vetës së dytë shfaqet në fjalitë pyetëse të pagjymtyrëzueshme *will you?*, duke plotësuar mungesën e saj në fjalinë nxitëse. Prania e kryefjalës në këto struktura ka efekte të ndryshme në semantikën që mbart fjalia. Ajo thekson ose përforcon veprimin që duhet të kryhet dhe njëkohësisht nxit edhe dëgjuesin të veprojë. Nga ana strukturore këto fjali mund të grupohen në dy tipe:

1. Fjali nxitëse të thjeshta, të ndjekura nga fjali pyetëse të pagjymtyrëzueshme me *will / would / can you?*

2. Fjalia nxitëse me *let's* (we- ne) (*le të*), të ndjekura nga *shall we?*

Në të dy rastet folja modale *can* (mund) përdoret më rrallë. Fjalitë pyetëse të pagjymtyrëzueshme ndryshojnë forcën shprehëse të fjalive nxitëse. Zgjedhja e foljeve ndihmëse a modale në strukturën me fjalitë pyetëse të pagjymtyrëzueshme, lidhet me situatën ligjërimore, ku veprojnë dy aktorët "*folësi – dëgjuesi* ose *i adresuari*". Folësi i kërkon dëgjuesit të kryejë një

urdhër, komandë, etj. Në çdo rast realizimi i veprimit varet nga vullneti i dëgjuesit për ta kryer ose jo. Bolinger (1967) thekson “*fjalive pyetëse të pagjymtyrëzueshme në fjalitë nxitëse si “Help me, will you? janë veç një “thirrje ndaj vullnetit”*”. Kjo përcakton dhe zgjedhjen e foljeve modale në strukturën e fjalive pyetëse të pagjymtyrëzueshme dhe modalitetin që karakterizon fjalinë nxitëse në përgjithësi. Struktura e fjalive pyetëse të pagjymtyrëzueshme dhe veçoritë e ligjëritimit përcaktojnë kumtimin e fjalisë nxitëse, i cili mund të shprehë një komandë ose ofertë (që i korrespondon grupit të parë të fjalive), apo një veprim të përbashkët ku përfshihet dhe folësi (i cili lidhet me grupin e dytë të fjalive).

Semantika e përdorimit. Këto fjali pyetëse të pagjymtyrëzueshme përdoren në fjalitë nxitëse për të shprehur një *larmi qëllimesh* nga ana e folësit në një situatë të caktuar komunikimi. Duke ditur spektrin e gjerë që mbart semantika, si koncept në përgjithësi, na duhet të veçojmë rastet më tipike të përdorimit të fjalive pyetëse të pagjymtyrëzueshme pranë fjalive nxitëse në situata të ndryshme ligjërimore. Semantika e tyre është mjaft e gjerë, duke pasur parasysh faktorët kontekstualë që ndikojnë në interpretimin dhe përkapjen e kuptimit të një thënie të caktuar. Këto thënie (të kumtuara në fjalitë nxitëse) rimerren, përforcohen a zgjerohen në fjalitë pyetëse të pagjymtyrëzueshme, të cilat, nga ana strukturore, ngjajnë me fjalitë pyetëse. Ato kanë vlerën e një fjalie pyetëse nga ana kuptimore dhe prania e foljeve modale në strukturën e tyre na jep një fjali eliptike. Vërejmë shembujt:

10a. *Stop playing with these toys, will you; can't you?*

10b. *Ndalo së luajturi me lodra, do të, mund të?* (përkthimi literal)

10c. *Ndalo së luajturi me lodra, hë pra/ Lëre lojën me lodra, nuk dëgjon? Mos luaj më me lodra/ etj..*

A. Te fjalia 10a., folësi jep një urdhër të shprehur me një fjali nxitëse. Në fjalinë e dytë ky urdhër, i kumtuar nëpërmjet fjalisë nxitëse me foljen-kallëzues në mënyrën urdhërore, rimerret sërish me anë të një pyetjeje fundore për të shprehur ndjenjën *e inatit, irritimit apo padurimit*. Fjalia shoqërohet me një ton rritës në pjesën fundore të saj. Në fjalinë 10c., kemi dhënë fjalinë nxitëse gjegjëse të shqipes. Në fjalinë 10b., (përkthimi literal) vërejmë mospërshtatjen e fjalive pyetëse të pagjymtyrëzueshme në fjalinë nxitëse gjegjëse në gjuhën shqipe. Si rrjedhojë, të dyja gjuhët dallojnë në ndërtimin strukturor të fjalive pyetëse të pagjymtyrëzueshme dhe në fjalitë gjegjëse këto ndërtime mund të jenë një *fjali pyetëse fundore si nuk dëgjon, si thua*, apo *eliptike*. Nga krahasimi i shembullit të anglishtes me gjegjësin e saj në shqip vërejmë përdorimin e:

1. pjesëzave *mos, më, hë pra*, etj.

2. foljes *dëgjoj* në mohore, për të përforcuar ndjenjën e padurimit apo për të nxitur zbatimin e urdhrit të dhënë. (kjo folje në këto fjali nuk përdoret me

kuptimin e aftësisë për të kapur me anë të veshit tinguj, zhurma etj., por përkundrazi nxit dhe përforcon kuptimin e thënies).

3. *intonacionit, si një mjet i rëndësishëm në shprehjen e kuptimit që folësi dëshiron të transmetojë.*

Gjatë akteve të ndryshme të ligjërimit përdorimi i këtyre *mjeteve leksikore dhe gramatikore* në fjali, ndihmon në shprehjen sa më të qartë të kuptimit leksikor, të ndjenjës së inatit, padurimit etj. Një akt i tillë ligjërimit në fjalinë 1a. mund të përfshijë si pjesëmarrës nënën dhe fëmijën.

11a. *Print the form for me, can you? Do it now, will you?*

11b. *Mund të ma printosh formularin / A mundesh të ma printosh formularin/ Mund ta printosh formularin? Bëje tani / Printoje tani si thua / apo jo / apo s'e bën, hë pra etj.*

B. Në fjalinë 11a., folësi bën një kërkesë *neutrale* dhe një kërkesë të prerë, duke theksuar në të njëjtën kohë dhe statusin apo autoritetin që ai zotëron ndaj bashkëfolësit. Në këtë rast bashkëfolësi mund të jetë vartësi, i cili pritet të zbatojë një kërkesë të drejtuar ndaj tij. Duke analizuar barasvlerësit përkatës të shembullit 11b., në gjuhën shqipe, vëmë re se për të vënë në dukje kërkesën neutrale të folësit në shqip, janë përdorur:

a. folja gjysmëndihmëse me vlerë modale *mund* (can), e ndjekur nga një folje në mënyrën lidhore. Në gjuhën angleze infinitivi si një formë e pashtjellur e foljes, i korrespondon në gjuhën shqipe formës së shtjellur të foljes në mënyrën lidhore.

b. pjesëzat modale dhe emocionuese shprehëse, si: *hë pra, a, etj.*

c. intonacioni, si një tipar i pandarë i gjuhës së folur³, dhe mjaft i rëndësishëm në këtë akt ligjërimit. Folësi duhet të nxjerrë në pah kërkesën e bërë, e cila pritet të kryhet nga i adresuari. Një intonacion me tone në rritje nxit vartësin që të kryejë detyrën e ngarkuar nga drejtuesi.

Duke pasur parasysh dhe një prej funksioneve të përdorimit të fjalive pyetëse të pagjymtyrëzueshme në fjalitë nxitëse në gjuhën angleze, zbehjen e nocionit kuptimor urdhërues, vërejmë se fjalia ka një intonacion të veçantë pyetës ngjitës. Fjalia nxitëse është shndërruar në një fjali pyetëse, duke kumtuar një kërkesë në formën e një pyetjeje dhe jo një kërkesë ndaj të adresuarit. Pra, në këtë rast struktura e fjalisë dhe vlera kuptimore i qasen një fjalie pyetëse të mirëfilltë.⁴

12a. *Take a seat, will you/? Lend me the pen would you, could you?*

12b. *Uluni, zini vend, urdhëroni/ mund të më huani pak stilolapsin?*

³ R. Memushaj, *Hyrje në gjuhësi*, Tiranë, 2004, f. 119.

⁴ Ka një debat të hapur mes gjuhëtarëve në lidhje me emërtimin e tyre si fjali pyetëse apo nxitëse duke analizuar peshën që ka kumtimi dhe struktura ndërtimore e fjalisë. Në këtë rast konteksti ku zhvillohet akti i komunikimit ndikon në emërtimin e fjalive sipas tipit, ku ato bëjnë pjesë.

C. Në fjalinë 12a., për një kërkesë, ftesë apo ofertë sa më miqësore, fjalitë nxitëse ndiqet nga foljet modale *would* / *will* / ose *could* për të përforcuar mirësjelljen e treguar. Me të njëjtën vlerë, në gjuhën shqipe përdoren një sërë mjete lexikore për të përmbushur qëllimin e folësit, si: *a mundesh, pak, urdhëroni* etj. Në gjuhën angleze strukturat e fjalive pyetëse të pagjymtyrëzueshme me *would you* / *could you?*, shprehin shkallën më të lartë të kورتezisë dhe mirësjelljes. Fjalitë nxitëse të thjesht ligjërimin në gjuhën angleze ndërtohen me foljet modale *can you* / *can't you?* Në një ligjërim të tillë kemi “doza” të pakta mirësjelljeje krahasuar me rastet ku përdoren *would*, *will* apo *could*. Fjalitë nxitëse mohore si: *Don't write the address, will you?* (Mos e shkruaj adresën, *si thua / dakord, në rregull?*), në strukturën e fjalive pyetëse të pagjymtyrëzueshme përmbajnë vetëm foljen modale *will*. Në këto fjali nuk përdoren foljet e tjera modale si: *would*, *can* etj., të cilat gjenden në strukturën e fjalive pyetëse të pagjymtyrëzueshme në fjalitë nxitëse pohore.

Veçori e fjalive gjegjëse në gjuhën shqipe si në fjalinë 12b., është përdorimi i ndajfoljes së sasisë pak, e cila, në shembullin tonë, nuk shpreh shkallën e intensitetit apo sasisë së një veprimi. E gjejmë të përdorur shpesh në ligjërimin bisedor, veçanërisht në fjalitë nxitëse, të cilat kumtojnë një kërkesë me mirësjellje. Me këtë vlerë kuptimore e gjejmë të përdorur edhe në fjali të tjera, si: *Më kalo pak motrën në telefon / Më sill pak fjalorin / Do më japësh pak adresën e institucionit ku punoni?* Në fjalitë nxitëse, por dhe në tipat e tjerë të fjalive, *pak* është një ndajfolje e zhveshur nga kuptimi i saj i sasisë. Ndajfolja *a bit* e gjuhës angleze nuk përputhet në të gjitha rastet e përdorimit të saj me ndajfoljen *pak* në gjuhën shqipe. Ndajfolja *pak* ka një përdorim më të gjerë në ligjërimin e folur, sepse prania e saj në një fjali nxitëse ku folësi kumton një urdhër a kërkesë, e bën ligjërimin e tij më miqësor dhe të sjellshëm. Folësi zbut forcën urdhëruese që mbart një fjali nxitëse dhe ka një pritshmëri më të lartë të realizimit të urdhrin a kërkesës nga ana e të adresuarit. Në gjuhën angleze mund të gjendet *a bit* në një fjali nxitëse si:

13a. *Wait a bit.*

13b. *Prit pak.* Në këtë çift fjalish vërejmë një përputhje të plotë të kuptimit leksikor të ndajfoljeve *a bit* dhe *pak* në gjuhën shqipe. *A bit*, në këtë fjali është përdorur si një ndajfolje sasive, e cila shpreh shkallën e kryerjes së një veprimi, kohëzgjatjen e pritjes. Edhe në gjuhën shqipe ka të njëjtin përdorim dhe kuptim leksikor. Por në lloje të tjera fjalish që shprehin nxitje ose nuanca të tjera kuptimore, ndajfolja *pak* nuk mbart kuptimin leksikor si ndajfolje, por shfaqet e zhveshur nga kuptimi i saj dhe del me një funksion të caktuar kumtues, si për të shprehur një kërkesë sa më të sjellshme. Këtë ndajfolje e gjejmë të përdorur dhe në gjuhën frënge. Në frëngjisht, në fjalinë nxitëse, ndajfolja *un peu* (pak) mund të ndjekë foljen-kallëzues të fjalisë nxitëse pa kuptimin e saj thelbësor. P.sh.

14a. *Passe-moi un peu le sel!*

14b. Ma kalo *pak* kripën.

15a. *Ouvre un peu* la fenêtrë.

15b. Hape *pak* dritaren.

Te këto fjali nxitëse vërejmë përdorimin e ndajfoljeve *un peu, donc* etj., si një karakteristikë e foljes-kallëzues në mënyrën urdhërore për këtë gjuhë.⁵

D. Në fjalinë nxitëse veprimi i shprehur nga folja-kallëzues (me folje në mënyrën urdhërore), në përgjithësi i referohet një çasti kohor të së ardhmes. Megjithëse referenti kohor i veprimit lidhet me të ardhmen, në gjuhën angleze hasen raste ku folja-kallëzues në fjalinë nxitëse mund të jetë në një nga kohët e vazhduara. Si rrjedhim, “ngjitja” e këtyre fjalive pyetëse të pagjymtyrëzueshme në fund të fjalisë nxitëse me një folje-kallëzues në kohët e vazhduara, vë në dukje një prej veçorive të urdhërores (i referohet të ardhmes). Kjo strukturë, e ndërtuar nga *will + infinitive* është mënyra më e rëndomtë për të folur për një veprim në të ardhmen,⁶ që do të realizohet në të ardhmen, dhe mbart gjithashtu kuptimin e fjalisë nxitëse me një folje në kohët e vazhduara.

16a. Be *getting on*, will you? (**Të jesh duke vazhduar, apo jo?...*)
Mungesa e kategorisë së aspektit në gjuhën shqipe, si një kategori e veçantë, na jep një fjali *jo* të rregullt nga ana gramatikore dhe semantike. Përdorimi i foljes në kohën e tashme të mënyrës urdhërore do të ishte përkthimi dhe përshtatja e duhur në gjuhën shqipe, si te 16b.

16b. *Get on with this, will you?* (*Vazhdo me këtë, apo jo / hë pra etj.*)

Mc. Gregor (1997) analizën e semantikës të fjalive pyetëse të pagjymtyrëzueshme, në të gjitha tipat e fjalive ku gjejnë përdorim, e bazon në analizën sintagmatike të strukturës së tyre. Kjo strukturë përfshin fjalinë kryesore (host clause) + fjalinë pyetëse të pagjymtyrëzueshme, që është e lidhur strukturalisht me fjalinë që shoqëron. Fjalja kryesore mund të jetë dëftore, nxitëse, pyetëse ose thirrmore (veçanërisht te fjalitë dëftore dhe nxitëse). Në varësi të tipit të fjalisë, vlera *shprehëse* e tyre ndryshon. Ajo mund të kumtojë, pohojë etj., një thënie (fjalja dëftore) apo mund të mbart kuptimin e një urdhri, kërkesë etj. (fjalja nxitëse). Sipas Mc. Gregor “*fjalitë nxitëse të ndjekura nga fjali pyetëse të pagjymtyrëzueshme me polaritet konstant janë ato fjali ku polariteti i fjalisë kryesore dhe fjalisë pyetëse të pagjymtyrëzueshme është i njëjtë*”.

17a. Drive him to the airport, will you? (fjali nxitëse)

17b. Çoje me makinë në aeroport, *mundesh?*)

Thelbi kuptimor i fjalive pyetëse të pagjymtyrëzueshme në fjali të ndryshme mbart kuptime ndërpersonale, të cilat lidhen me pozicionin e pjesëmarrësve në ligjërim. Madje, përmbajtja përshkruese e komunikimit të

⁵ A. Goosse, *Le bon usage*, Éditions Duculot, 1993, f. 1263.

⁶ M. Swan, *Practical English grammar*, Oxford University Press 2005, f. 186.

tyre i paraqet këto kuptime, ashtu si rolin social dhe gjuhësor që gëzojnë në këtë shkëmbim (Halliday 1994).⁷ Sipas analizës së Mc. Gregor, fjalitë pyetëse të pagjymtyrëzueshme jo vetëm që shënojnë përgjigjen që folësi pret të marrë nga dëgjuesi, por në të njëjtën kohë tregojnë mënyrën sesi fjalia kryesore (*e cila ndiqet nga fjali pyetëse të pagjymtyrëzueshme*) lidhet me kuptime të tilla si: supozime, pritshmëri apo qëndrimin e folësit ndaj dëgjuesit në një situatë ligjërimore.

Duhet të theksojmë se fjalitë pyetëse të pagjymtyrëzueshme janë specifike e ligjërimin bisedor, ku fjalitë nxitëse kanë dendurinë e tyre të përdorimit. Fjalitë nxitëse të ndjekura nga fjalitë pyetëse të pagjymtyrëzueshme, në të shkruar nuk mund të shprehin kumtimin që folësi synon të realizojë jashtë kontekstit ku kryhet ky akt komunikimi, sepse mjetet e ligjërimin (si intonacioni) nuk veprojnë në këtë kontekst. Pra, në të shkruar konteksti është shumë i rëndësishëm, sepse dhe semantika e fjalive nxitëse të ndjekura nga fjalitë pyetëse të pagjymtyrëzueshme, është e qartë brenda një konteksti të caktuar.

Përdorimi i fjalive pyetëse të pagjymtyrëzueshme në fjalitë nxitëse nuk është karakteristikë vetëm e gjuhës angleze. Ato i gjejmë dhe në gjuhë të tjera për arsye të ndryshme stilistike ose kuptimore. Gjuha frënge ka *n'est-ce pas* në një kontekst formal, gjuha gjermane ka *nicht wahr*, gjuha kineze ka *ma*. Duke u bazuar në shembujt e përmendur, vërejmë se gjuha shqipe nuk mund të përdorë konstrukte të tilla për të realizuar funksione të ndryshme kuptimore. Gjuha shqipe përdor të tjera mjete për të shprehur kuptime të ndryshme të fjalisë. Ashtu si gjuha angleze, gjuha shqipe me anë të intonacionit mund të shënojë dhe nuancat kuptimore që merr fjalia në përdorime të ndryshme. Nga studiues të ndryshëm është theksuar se fjalitë pyetëse të pagjymtyrëzueshme, si në fjalitë nxitëse dhe dëftore, janë më tepër një karakteristikë e ligjërimin femëror, se atij mashkullor (Lakoff 1975). Gjithashtu, fjalitë pyetëse të pagjymtyrëzueshme janë më tepër një karakteristikë e veçantë e ligjërimin bisedor britanik, se atij amerikan.

Mospërdorimi i fjalive pyetëse të pagjymtyrëzueshme në gjuhën shqipe, me të njëjtën strukturë si në fjalitë nxitëse në gjuhën angleze e vështirëson përvetësimin e tyre nga ana e nxënësve që mësojnë anglishten si gjuhë të huaj. Dhënia e një ekuivalence të plotë në gjuhën shqipe i pengon ata në përshtatjen e plotë të kumtimin që mbartin fjalitë nxitëse të ndjekura nga fjalitë pyetëse të pagjymtyrëzueshme. Përshtatja jo e saktë e fjalive pyetëse të pagjymtyrëzueshme në fjalitë nxitëse që mbartin kumtimin e një kërkese, oferte, urdhër a komandë do të sjellë një përdorim të gabuar dhe shndërrimin e kumtimin nga një nuancë kërkese në një urdhër të prerë duke realizuar një akt komunikimi ku marrëdhënia ndërpersonale dhe synimi i folësit në këtë

⁷ D. Kimps, K. Davidse, *Illocutionary force and conduciveness in imperative constant polarity tag questions: A typology*.

bashkëbisedim nuk përkojnë. Ne mendojmë se një mësuese e gjuhës angleze duhet t'i mësojë jo vetëm dallimeve strukturore të fjalive nxitëse me këto struktura fundore, ne planin kontrastiv anglisht-shqip, por edhe funksionit komunikues që ato kryejnë në ligjërim: mirësjelljes, zbehjes së kumtimit urdhërues etj. Konteksti ku zhvillohet një ligjërim i tillë ndikon në interpretimin e fjalive nxitëse, të cilat janë karakteristikë e ligjërimit bisedor.⁸

Si përfundim duhet të theksojmë se përdorimi i fjalive pyetëse të pagjymtyrëzueshme në fjalitë nxitëse janë një karakteristikë e veçantë e gjuhës angleze. Struktura të tilla nuk hasen në fjalitë nxitëse në gjuhën shqipe dhe në përkthimin literal përftohen fjali nxitëse të ndjekura nga disa pjesëza që shprehin dyshim, miratim, dakortësi ose pjesëza mohuese *mos* (jo me kuptimin mohues). Funksioni kryesor i përdorimit të tyre lidhet me zbehjen e nocionit komandues të urdhërues në përgjithësi dhe kumtimin e një thënie me mirësjellje. Faktor i rëndësishëm në përvetësimin, përdorimin dhe përshtatjen e fjalive pyetëse të pagjymtyrëzueshme në gjuhën shqipe është konteksti. Pjesëmarrësit në një ligjërim ku kumtohet një kërkesë, urdhër, ofertë etj. dhe marrëdhënia që ata kanë në këtë bashkëbisedim kushtëzojnë semantikën e fjalisë nxitëse të ndjekur nga këto ndërtime dhe njëherazi ndikojnë në përshtatjen dhe ekuivalencën në gjuhën shqipe.

BIBLIOGRAFI

- A. Goosse, *Le bon usage*, Éditions Duculot, 1993.
 A. Y. Aikhenvald, *Imperatives and commands*, Oxford University Press, 2010.
 Akademia e Shkencave, *Gramatika e gjuhës shqipe I*, Tiranë, 2002.
 Akademia e Shkencave, *Gramatika e gjuhës shqipe II*, Tiranë, 2002.
 D. Willis, *Student's grammar*, Collins Cobuild, 2002.
 E. Davies, *The English imperative*, Croom Helm, 1986.
https://lirias.kuleuven.be/bitstream/123456789/228358/2/text_28-6_699-722.pdf,
"Illocutionary force and conduciveness in imperative constant polarity tag questions typology, Ditte Kimps, Kristin Davidse.
 J. Panolli, M. Mato, *Aspekte të gramatikës përfaqëse e korrigjuese*, Tiranë: SHBLU, 2000.
 M. Swan, *Practical English grammar*, Oxford University Press 2005.
 R. Memushaj, *Hyrje në gjuhësi*, Tiranë, 2004.
 Victor S. Xrakovskij, *Typology of imperative constructions*, Lincom Europa 2001.

⁸ Përshtatja e fjalive pyetëse të pagjymtyrëzueshme në fjalitë nxitëse në gjuhën shqipe, dhe pse me një strukturë të ndryshme nga gjegjëset në gjuhën angleze tregojnë tiparet universale që gjuhët demonstronë dhe gjithashtu universalizmin e përdorimit të urdhërues në përgjithësi në pothuajse të gjitha gjuhët.